

ROTARY a životní prostředí – Jak to vidí rotarián Stanislav Štýs.

Rotariánské hnutí je největší celosvětové nevládní hnutí, které programově vychází z řeckých odkazů svobody a demokracie, z právních východisek Říma jako myšlenek pořádku a z morálních zásad lidských práv a důstojnosti. Vycházejí ze snahy o kultivaci mezilidských vztahů v sociální i ekonomické sféře, i problematiky péče o životní prostředí. Pro mostecké rotariány to je logicky jedno z hlavních programových témat.

Každý z nás působí v dvojjediné roli. Jako občané máme zájem o co nejkvalitnější životní prostředí. Jako účastníci hospodářských aktivit se však často chtě nechtě podílíme na jeho zhoršování. Nejviditelněji v těžebně průmyslových oblastech, kde hospodářské aktivity negativně ovlivňují půdu, ovzduší, vodní režim, flóru, faunu a celé ekosystémy. A samozřejmě i sociální prostředí, což lze považovat za podřezávání větve, na které sedíme. Jedná se tedy o strukturálně velmi rozvětvenou problematiku. A tu není možné úspěšně uchopit izolovaně v dílčích sférách jednotlivých profesí či povolání. Předností rotary klubů je jejich mnohoprofesionální členská základna, která umožňuje problematiku životního prostředí posuzovat s žádoucím nadhledem z mnoha profesních úhlů.

Není ekolog jako ekolog

Mnoho nejasností vyplývá z dosud lingvisticky nevykrystalizované terminologie. Slovo **ekologie** je odvozeno z řeckého „oikos“, což je obydlí či dům. Ekologie je vědním oborem, který se zabývá vztahy mezi živými organizmy a jejich prostředím. A pokud mluvíme o ekologii člověka, pak to vyjadřujeme pojmem péče o **životní prostředí**. Směrem k přírodě se tato problematika prolíná s ekologií a v orientaci na sociální sféru se sociologií.

V anglosaské oblasti je pro humánní ekologii používán výraz **environment**, který je v ruské mluvě vyjadřován pojmem **žizněnnaja sreda**. Je tím myšleno životní prostředí člověka, což je však pouze dílčí složkou ekologie. Mnoho nejasností v těchto souvislostech vyplývá z neshodnosti odvozovat tvary termínu environment. Pro anglický výraz environmentalist se jaksí nehodí české vyjádření životní prostředník. A protože čeští životní prostředníci své argumentace halí do hávu ekologie, žurnalisté i veřejnost je považuje za ekology – i když mají o ekologii jako vědní disciplíně většinou jen mlhavou představu. Ekologičtí aktivisté jsou především environmentalisté. To zní v české mluvě složitě, takže když už, tak bychom je měli jako zastánce a vyznavače ekologizmu považovat za **ekologisty** (kdo zastává nacionalismus je nacionalista, vyznavači socialismu jsou socialisté, buddhismu buddhisté).

Vztahy mezilidské jsou řešeny sociologií. Vztahy člověka k životnímu prostředí lze chápat jako **humánní ekologii**. Ta má mnoho odnoží, neboť se dotýká mnoha oborů a profesí, a doslova každého člověka. Do této skupiny lze řadit i působení specialistů, kteří se v podnikové sféře věnují problematice vztahů podnikových aktivit k životnímu prostředí – **podnikových ekologů**. Jejich úkolem je zajišťovat únosnost vlivů podniku na všechny složky životního prostředí.

Praktické aspekty péče o životní prostředí

V rámci tohoto článku se může jednat pouze o telegraficky stručný obsahový extrakt hledisek, která by měla být při řešení předmětné problematiky v kontextu s hospodářskými aktivitami ve sféře péče o aplikovanou ekologii a životní prostředí uplatňována. Jedná se nejen o státem regulované oblasti péče o životní prostředí, ale i o řadu dobrovolných aktivit podniku, jejichž realizací se hospodářské subjekty mohou významně podílet na zlepšování péče o životní prostředí a na bezkonfliktně udržitelném rozvoji společnosti. To je však podmíněno nejen disciplínou, ale i morální úrovní.

Státem regulované oblasti péče o životní prostředí

Každý občan, a především Homo economicus, musí respektovat platné zákonné i podzákonné normy, vztahující se ke **složkám životního prostředí** (ovzduší a klima, voda, půda, horninové prostředí), k **přírodě** (ochrana přírody, krajiny a lesa), k **hospodářským aktivitám** (energetika, zpracovatelský průmysl, těžba surovin, doprava, zemědělství a lesnictví), k **environmentálním rizikům a ochraně zdraví** (ovzduší, hluk, pitná voda, radiace aj.).

Stát dále legalizuje řadu **strategických dokumentů**, které specifikují trendy v dílčích sférách činností (např. Strategie udržitelného rozvoje České republiky, Surovinová strategie, Státní energetická koncepce, Průmyslová politika, Dopravní politika, Politika územního rozvoje České republiky, Koncepce agrární politiky ČR), a které vždy zohledňují i aspekty ochrany životního prostředí.

V oblasti výstavby a povolování provozu nových průmyslových a zemědělských zařízení stát uplatňuje především povinné procesy **EIA/SEA** (hodnocení vlivů záměrů a koncepcí na životní prostředí podle zákona č. 100/2001 Sb., o hodnocení vlivu na životní prostředí) a **IPPC** (integrována prevence a omezování znečištění podle zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění a integrovaném registru znečišťování).

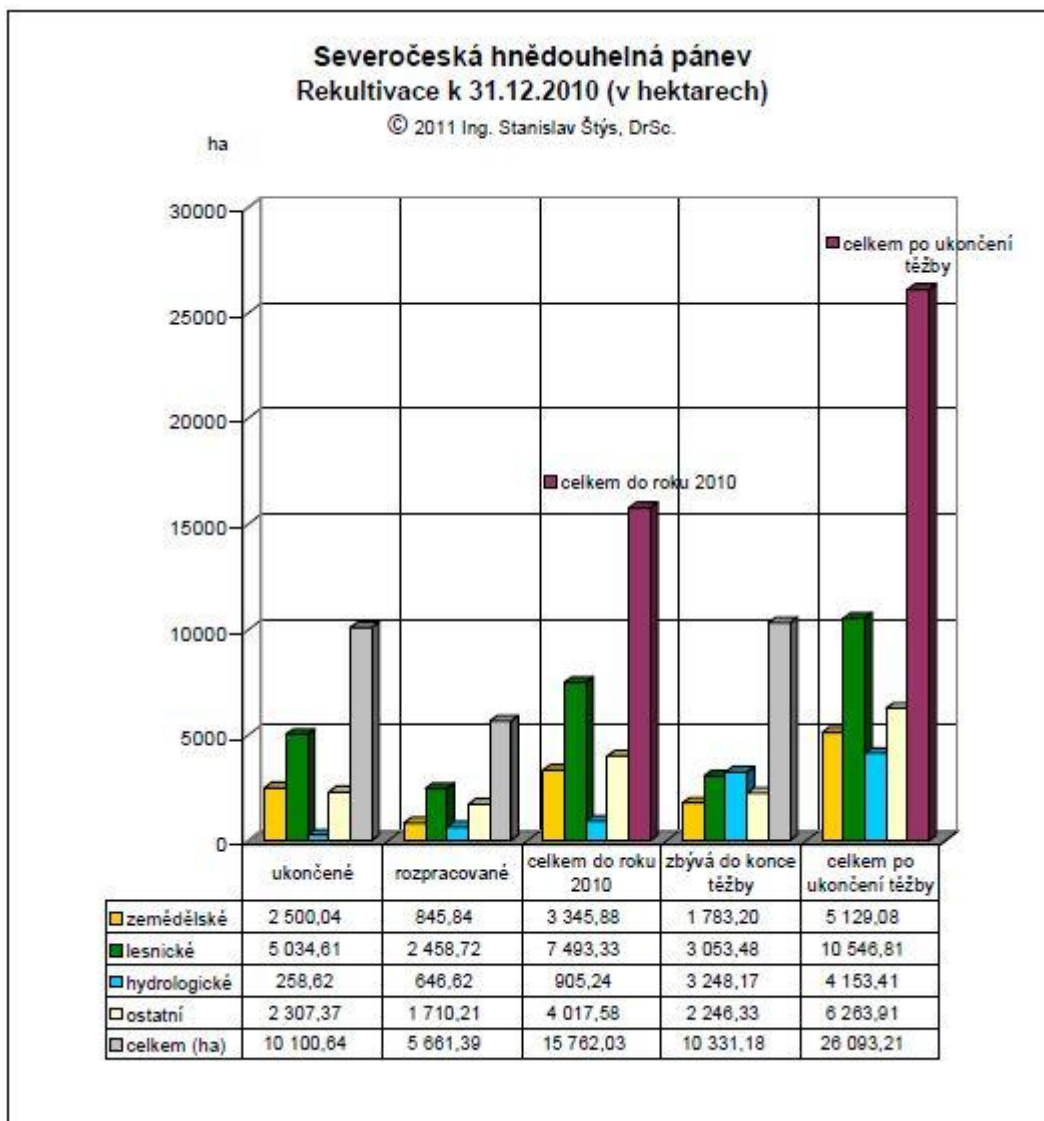
Dobrovolné aktivity průmyslové sféry

Vedle legislativy platné v oblasti životního prostředí, která je orientována k dosažení cílů formulovaných **Státní politikou životního prostředí**, jsou uplatňovány i další nástroje, jejichž smyslem je ochrana životního prostředí. Jsou to hlavně: **LCA** (Life Cycle Assessment - Posuzování životního cyklu produktů), **EMS** (Environmental Management Systém – Environmentální systém řízení, který je uplatňován především v rámci norem ISO 14 000), **BAT** (Best Available Techniques – Program zavádění nejlepších dostupných technik), **NPCP** (Národní program čistší produkce), Národní program označování výrobků „**Ekologicky šetrný výrobek**“, **CSR** (Corporate Social Responsibility – Společenská zodpovědnost firem, jejíž významnou složkou je i zodpovědnost v péči o životní prostředí) a v neposlední řadě to je řada **ekonomických aspektů ochrany životního prostředí** (v oblastech regulace cen, daňové politiky, environmentálního účetnictví, mimotržního oceňování aj.).

Rekultivace jako příklad

Oblast Severočeské hnědouhelné pánve (SHP) s centrem na Mostecku byla ještě v minulosti díky uhelné těžbě, energetice a chemickému průmyslu nejvíce devastovaným územím Evropy. Až do devadesátých let minulého století byla rekultivace těžbou devastovaných území jedinou environmentální aktivitou tohoto území. Již zákon č. 48/1956 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, vytýčil základní směry ochrany a rekultivace půdy.

V návaznosti na to byly vytvořeny finanční a organizační předpoklady ve sférách výzkumu, investora, projektanta a realizátora. Rozhodující bylo, že rekultivace se postupně stala i de facto koncepční, technickou a ekonomickou součástí těžby. V letech 1958 až 1960 byl zpracován Generální projekt rekultivací, který byl v té době světovým unikátem. V letech 1950 až 2010 byla v SHP dokončena rekultivace v rozsahu 15 762 ha (z toho 2 500 ha zemědělských, 5 035 ha lesnických, 259 ha vodních a 2 307 ha ostatních způsobů). V tomto období bylo v rámci lesnických rekultivací v SHP vysazeno 45,6 milionů sazenic lesních dřevin (viz následující graf).

Rekultivace se tak stala vzorovou **ekologizací těžby** a jsou zde vytvořeny potřebné předpoklady pro rekultivační obnovu krajiny až do časového horizontu ukončení těžby. **Management českých rekultivací je dokladem efektivního řešení ekologické problematiky v integrální jednotě s průmyslovou aktivitou**, kdy se rekultivace stala nikoliv koncovou, ale strukturální součástí těžby. Je dokladem reálných možností úspěšné péče o životní prostředí v rozsahu všech přírodních subsystémů (horninové prostředí, půda voda, ovzduší a klima, flóra, fauna, ekosystémy), s přesahem do obnovy sociálně žádaných struktur (parky, hřiště, sportoviště, zahrádkářské osady, rekreační příměstské zóny, stabilizace území pro výstavbu aj.).

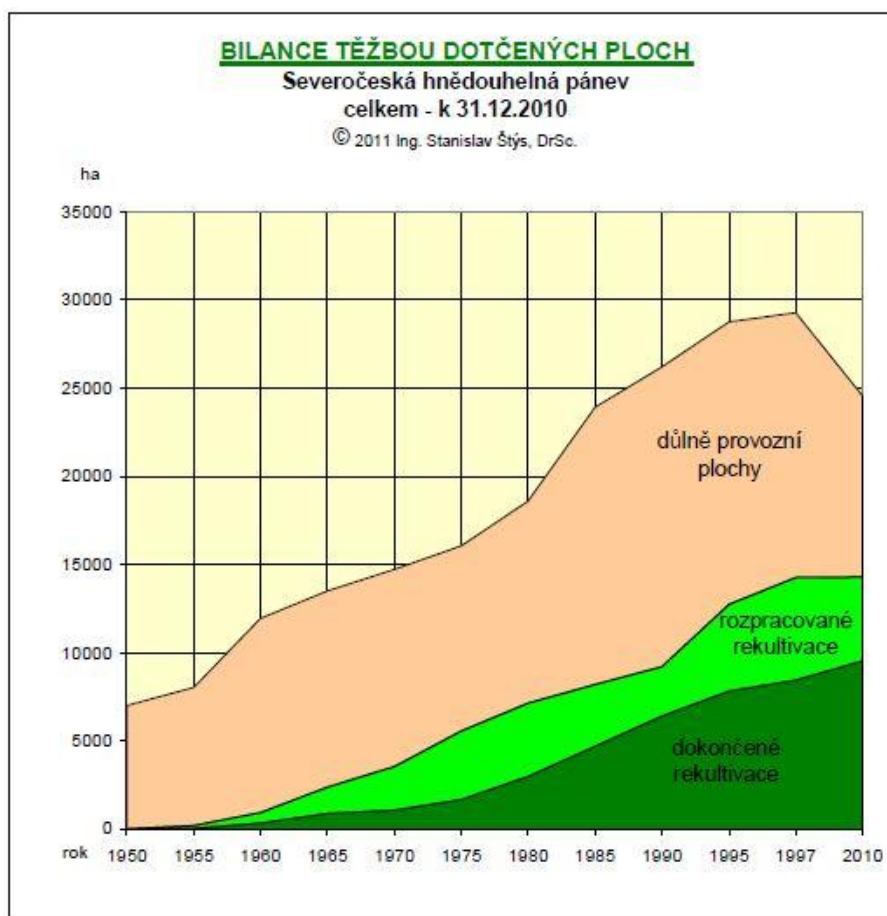
Rekultivační koncepce i praxe respektuje i ekologicky motivované požadavky na obnovu těžbou dotčeného území z hledisek druhové a ekosystémové biodiverzity, krajinné ekologie, ÚSES (územní systémy ekologické stability) i evropské soustavy NATURA 2000.

O reálné úspěšnosti rekultivace svědčí dvojice srovnávacích snímků, a hlavně grafické znázornění plošné bilance ploch těžby a rekultivací v Severočeské hnědouhelné pánvi.

Závěrem

Mostecko bylo během minulých dvou století centrem rozsáhlých těžebně průmyslových aktivit. Jejich předností využívalo již Rakousko – Uherské mocnářství a později Československo i Česko. Negativní dopady těžby, energetiky a těžké chemie i ostatního průmyslu vždy „obohacovaly“ především místní obyvatele. Problematika péče o životní prostředí zde přes výrazné zlepšování během posledních dvou desítek let dodnes není pouhou teorií. Je stále živým problémem, proto často frekventovaným i v rámci aktivit ROTARY KLUBU MOST, jehož členská základna má multiprofesní povahu.

Problematika péče o životní prostředí je stále výrazněji akcentovaná jako integrální součást všelidských aktivit. Kvalitu našeho životního prostředí nejvíce ovlivňují hospodářské, především průmyslové aktivity. A právě zde, kde vzniká nejvíce ekologických problémů, by měla být věnována příslušná pozornost strukturálně členitému managementu ekologických činností, který zpravidla obsahově zasahuje i do všech podnikových sfér. Je proto velmi účelné, aby hlavní ekolog byl v přímé podřízenosti řediteli podniku.

Optimální podmínky pro další vývoj udržitelného rozvoje v plném rozsahu nezajišťuje ani bezpřívlastkový volný trh a ani byrokratické centrální plánování. Stále zřetelněji si

uvědomujeme společenské závažnosti morálních hodnot, a to nejen v integraci s ekonomikou. Nezaplacenou přírodu máme vypůjčenou od svých vnuků. I naše společnost bude posuzována nejen podle toho, co poskytovala současným generacím, ale především podle toho, v jakém stavu zanechává krajinu následovníkům. A to nejen ve sféře hmotných statků, kulturních a duchovních hodnot, ale i životního prostředí, jehož kvalita má doslova existenční hodnotu pro naši civilizaci.

Ing. Stanislav Štýs